

Het tweede Science in Transition-symposium

'Er wordt veel gepraat, en er liggen prachtige rapporten. Maar iedereen klampt zich angstig aan elkaar vast. Wie heeft de positie om iets te veranderen?' vroeg Wijnand Mijnhardt van Science in Transition (SiT) aan een volle Tinbergenzaal in het Trippenhuis van de KNAW, woensdag 3 december, op het tweede Science in Transition-congres. Het bleef stil.

Tekst: René Rector, www.sciencestories.nl

Fotografie: Erik Kottier, www.decongresfotograaf.nl

Het eerste congres, vorig jaar, was vooral agendasettend. En het openlijk ageren tegen de citatie-index-rat race waarin wetenschapsbeoefenaars elkaar al een paar decennia gevangen houden was toen een spreekwoordelijke steen in de vijver. Deze maal moest het congres een nieuwe fase in de zo vurig gewenste transitie van het wetenschapssysteem markeren.

Dat deed het congres op een bepaalde manier ook wel. **Karl Dittrich** (foto hierboven), voorzitter van de VSNU, nam de gelegenheid te baat om namens de Nederlandse universiteiten de San Francisco Declaration on Research Assessment te ondertekenen, een verklaring die eigenlijk een pleidooi is voor een andere waardering van wetenschappelijk onderzoek. Niet de impactfactor van een publicatiemedium, of een Hirsch-index voor de impact van een wetenschappelijke carrière, of de Shanghai-index voor de kwaliteit van een universiteit (allen kwantitatieve maatstaven) zouden de meetlat moeten vormen waarlangs wetenschapsbeoefening wordt gelegd, maar de maatschappelijke relevantie of de kwaliteit (bijvoorbeeld gemeten in mate van omvang en innovativiteit). Dittrich haastte zich wel om te zeggen dat die ondertekening vooral een symbolische waarde had.

Die symbolische waarde bestond eruit, dat de problemen die de SiT-groep vorig jaar agendeerde, nu breder worden erkend: het wetenschapssysteem is zo ingericht, dat wetenschappers onevenredig veel tijd kwijt zijn aan overleven, in plaats van aan wetenschap bedrijven en kennis vergaren. De dagelijkse wetenschappelijke praktijk wordt beheerst door kortlopend onderzoek (want voor

langlopende trajecten is nauwelijks geld), het binnenhalen van onderzoeksgeld (anders houdt alles op), carrièrebuilding (want dat genereert status en dus geld) en het verwerken van twee keer zoveel studenten en tweeënhalf keer zoveel PhD's ten opzichte van 1990, zonder dat de middelen en menskracht om die hen op te leiden evenredig zijn uitgebreid.

Omdat de allesoverheersende maatstaven de productieomvang, gemeten in publicaties en citaties, en de wetenschappelijke kwaliteit, gemeten in de Hirsch-index zijn, is het onderwijs een ondergeschoven kindje geworden en zijn 'maatschappelijke relevantie' en 'toepassing' bijna vieze woorden.

Wat is er mis met tellen?

Bart Knols, entomoloog en malariadeskundige, hield een gepassioneerd betoog waarin hij aangaf waarom het huidige systeem niet werkt: tijdens zijn carrière bij de Wageningen Universiteit zag hij de druk om geld binnen te halen en te scoren met artikelen in high-impact-journals alleen maar toenemen, terwijl de kwaliteit van promoties alleen maar terugliep: 'Ik begeleidde er zelf op een zeker moment zeven tegelijk. Ik zag ook promoties goedgekeurd worden waarvan geen enkel deel ook maar gepubliceerd was geweest.' Het schrijnende was, aldus Knols, dat de 3.500 wetenschappelijke artikelen over malaria die op jaarbasis verschijnen, vrijwel niets toevoegen aan bestrijdingsmogelijkheden. 'Je denkt dat anderen erop zitten te wachten, maar de waarheid is dat niemand die artikelen leest.'

Het ochtendprogramma van het congres benadrukte de problemen, maar gaf tegelijkertijd aan dat er geen eenvoudige oplossingen zijn. Voorbeelden kwamen van over de grens. In Duitsland startte in 2004 een bondsbreed excellentieprogramma van 2,7 miljard, waarbij het aan wetenschappers zelf werd overgelaten hoe het geld besteed moest worden. Voor Duitsland hervormde dit programma het wetenschapssysteem; voorheen bestonden er bijvoorbeeld geen graduate schools. **Robert Nitsch** (foto links) van het UMC van de Universiteit van Mainz, die binnen het programma aan het hoofd kwam te staan van een Cluster of excellence, vond de peer reviewed toekenning van het geld succesvol, maar hekelde de looptijd (vijf jaar) van de toegekende financiering.

Richard Münch (foto rechtsonder), emeritus-professor sociologie aan de Universiteit van Bamberg, becijferde dat de als excellent bestempelde

onderzoeksgroepen sindsdien juist minder waren gaan presteren, gemeten naar wetenschappelijke output. Bovendien had het excellentieprogramma de administratieve lastendruk alleen maar vergroot, terwijl het de bedoeling was dat excellente wetenschappers juist meer tijd zouden kunnen besteden aan hun onderzoek. Voeg daarbij dat de gewenste concentratie van wetenschappelijke kennis maar halfslachtig tot stand kwam, en de Duitse gastsprekers konden niet anders dan concluderen dat het excellentieprogramma maar half geslaagd was.

Het debat in de middag gaf aan waar de schoen wringt. Dat het huidige wetenschapssysteem te ver is doorgeschoten is inmiddels geland. Een concrete, breed gedragen oplossing waarvan het systeem beter wordt, is er echter nog niet. Karl Dittrich, voorzitter van de VSNU, vond bijvoorbeeld de vorming van een nationale wetenschapsagenda, zoals minister Bussemaker in de een week eerder verschenen wetenschapsvisie 2025 propageert, een prima idee.

Maar wat komt er dan op die agenda? 'Het moet geen boodschappenlijstje worden', concludeerde moderator Willem Schinkel. De debaters vonden wel dat de kwaliteit van onderzoek leidend moest zijn in de agenda, maar dan moest die kwaliteit wel anders gemeten worden dan nu gebeurt. 'In een groot systeem moet je je laten varen op getalletjes,' erkende **Frank Miedema** (SiT, rechts op de foto). 'Want als het niet kwantificeerbaar is, is het moeilijker vergelijkbaar. Het wordt subjectiever. En dan wordt het ingewikkeld. Want op basis van die vergelijking moet de koek wel verdeeld worden.' Tot een vastomlijnde omschrijving van wat wetenschappelijke kwaliteit is, kwam het niet.

Daarmee liet het congres twee belangrijke vragen open: ook al was er grote eensgezindheid over gebrekkige functioneren van het huidige wetenschapssysteem, wie het systeem moet veranderen en hoe dat dan moet gebeuren. **Wijnand Mijnhardt** (foto links) deed in zijn slotpleidooi de suggestie dat onderwijs- en onderzoeksdirecteuren in een collectieve actie een start zouden kunnen maken. 'Directeuren aller universiteiten, verenigt u,' persifleerde hij Karl Marx. Of dat genoeg zou zijn, in een wetenschappelijke wereld waar de Shanghai-index nog altijd de graadmeter voor succes en een driver voor de derde geldstroom is, is een vraag die niet werd beantwoord.